

Глоба Анастасія Олександрівна,
студентка 1-го курсу юридичного
факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ІДЕЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВАУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Наявність чи відсутність сформованого громадянського суспільства має величезний вплив на рівень розвитку держави. Громадянське суспільство формується, розвивається та функціонує, поєднуючи інтереси різних верств населення та забезпечуючи їх виконання. Саме тому воно є надзвичайно важливим. Тема дослідження є актуальною, оскільки в сучасних умовах особливо важливо дослідити формування та розвиток інституту громадянства і те, як на державному рівні вперше закріплювалися основні права та свободи людини і громадянина, а також правовий зв'язок особи з державою.

Відомо, що до 1917 року в офіційній мові не існувало такого поняття як «громадянин України». Це можна частково пояснити тим, що в цей час український народ ще не був сформований як нація [1, с. 31]. До 1917 року українські землі перебували у складі Російській імперії, де правовий статус особи визначався наявністю підданства. У Російській імперії підданство означала не тільки виконання таких обов'язків, як служба у війську та сплата визначених законом податків, а й повне «пасивне» підпорядкування державній владі [3, с. 21]. Можна дійти до висновку, що на територіях, які знаходилися під владою Російської імперії, людина не становила головної цінності, а в більшості залежала від влади монарха, а інститути, спрямовані на захист прав і свобод особистості не виконували своїх функцій належним чином.

Вважається, що вперше громадянство України було законодавчо закріплено за часів національно-визвольних

змагань 1917–1921 рр.[1, с. 31]. Це було зумовлено тим, що в ході революції в Україні було створено власні органи державної влади, які здійснювали законодавчу діяльність незалежно від уряду Російської імперії. Зокрема, вперше про українське громадянство йшлося у законах Української Народної Республіки (далі – УНР), які передбачали створення інституту громадянства та визначали права і обов'язки громадян УНР. На відміну від статусу підданства, який існував у Російській імперії, громадянствопередбачало надання всієї повноти громадянських і політичних прав.

За «Законом про громадянство УНР від 2 березня 1918» та «Законом про реєстрацію громадянства УНР від 4 березня 1918» громадянином УНР вважалася особа, яка народилася, постійно проживала на території України та отримала свідоцтво про належність до громадян УНР. За цими законами основним обов'язком громадян було коритися законам держави та підтримувати в ній «добрий лад, свободу, рівність і справедливість» [2,с. 219-220]. Крім того, громадяни УНР користувалися усією повнотою громадянських та політичних прав, зокрема мали право брати участь в управлінні державою в центральних органах влади та в органах місцевого самоврядування[4, с. 70]. Але ці закони були недосконалими – частину їх положень було сформульовано нечітко, тому залишалася можливість використання їх з недемократичними цілями[2, с. 219]. Незважаючи на це, закони становили підґрунтя для розвитку інституту громадянства і його подальше закріплення у нормативно-правових актах.

Наприкінці квітня 1918 року було створено проект нового закону про громадянство, який було подано на розгляд законодавчої комісії УЦР. 29 квітня 1918 року було прийнято Конституцію Української Народної Республіки («Статут про державний устрій, права і вільності УНР»), яка, на жаль, так і не була втілена в життя. Незважаючи на це, вона зробила великий внесок у формування інституту громадянства України в той час. У розділі «II. Права громадян України» закріплювалася

рівність всіх громадян у політичних правах, незалежно від віри, національності, освіти, майна тощо. Крім того, в акті було визначено, що «ніякої різниці в правах і обов'язках між чоловіком і жінкою право УНР не знає». Скасовувалася смертна кара, встановлювався контроль над органами охорони порядку[5]. Загалом, нормативно-правові акти УНР мали велике значення у формуванні інституту громадянства, адже вони базувалися на принципі визнання людини найвищою цінністю, забезпечували захист її прав і свобод, незалежно від статі, національності та віросповідання.

Отже, закони, ухвалені в 1918 році Українською Центральною Радою зробили значний внесок у формування громадянського суспільства в Україні, оскільки вперше на офіційному рівні було закріплено поняття «громадянин України». Крім того, законотворча діяльність УЦР заклала підвалини для формування сучасного інституту громадянства в Україні, адже в ухвалених нормативно-правових актах було втілено основні ідеї про цінність людини, недоторканість її природних прав, політична свобода та рівність громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Трошкіна К. Становлення і розвиток інституту громадянства в період української революції 1917 – 1921 рр. [Електронний ресурс] / К. Трошкіна // Национальный юридический журнал : теория и практика. – 2017. – С. 31–35. – URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/4/7.pdf>
2. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е - Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України.- К.: В-во "Наукова думка", 2005. –672с.
3. Шандала О. О. Правове регулювання підданства в Російській імперії в кінці ХІХ – на початку ХХ століть [Електронний ресурс] / О. О. Шандала// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2016. – №19. – С. 20–22. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc19/7.pdf>

4. Лазарев В. В. Громадянство УНР / В. В. Лазарев // Тези виступів учасників Міжкафедрального круглого столу до Дня Соборності України. – Харків: ХНУВС, 2017. – С. 69–72. – URL:http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1737/Tezy%20vystupiv%20uchasnykiv%20Mizhkafedralnoho%20kr uhloho%20stolu%20do%20Dnia%20Sobornosti%20Ukrainy_20.01.2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) 29 квітня 1918 року. URL:<http://web.archive.org/web/20081206132214/http://vi-legas.com.ua/content/view/1823/109/>
6. Історія держави і права України: Підручник. – У 2-х т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Гончаренка. – Том 2. – Кол. авторів ; В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. – Київ: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 580с.